

Magyar Tudományos Akadémia
Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZET

Szemelvények

„A közoktatás indikátorrendszere 2015”

című kiadványból

Budapest, 2015. április 10.

Szerkesztette: Varga Júlia

A kötet szerzői

Hajdu Tamás

Hermann Zoltán

Horn Dániel

Varga Júlia

Kutatási asszisztens: Tir Melinda

A „Közoktatás indikátorrendszere 2015” kötet internetes elérhetősége:

<http://econ.core.hu/file/download/kozoktatasi/indikatorrendszer.pdf>

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
Demográfia	5
A tanulók társadalmi-gazdasági háttere.....	6
Kiadások	9
A pedagógusok kor szerinti összetétele	11
Tanári keresetek.....	13
Részvétel a közoktatásban	15
Hozzáférés az általános iskolai oktatáshoz a lakóhely településén	17
Évisméltés.....	18
Tanulási környezet.....	20
Szegregáció.....	22
Sajátos nevelési igényű tanulók	23
Képesítés nélküli pedagógusok	25
Eredmények a kompetenciamérésben.....	27
Felsőfokú továbbtanulás	29
Nem tanuló és nem is dolgozó fiatalok	31
Keresetek iskolázottság szerint a fiatalok korcsoportjaiban	33

Bevezetés

Ez a füzet a „*A közoktatás indikátorrendszere*” című kiadvány indikátorai közül emel ki néhányat azzal a céllal, hogy kedvet csináljon az indikátorkötet megismeréséhez, lapozgatásához és hasznosításához.

„*A közoktatás indikátorrendszere*” című kiadvány a magyar közoktatási rendszert leíró mutatószámrendszer. A kötetet kiegészíti a „*Technikai útmutató a közoktatás indikátorrendszere*” című kiadványhoz”, amely részletesen ismerteti a számítási módszertant és az indikátorokhoz felhasznált adatok pontos forrását. A kötetben szereplő indikátorok olyan értelmező mutatók, amelyek leírják a közoktatási rendszer egy-egy fontos oldalát és felhívják a figyelmet a közoktatási rendszerben zajló változások sajátosságaira. Az indikátorrendszer kifejlesztésével az volt a célunk, hogy létrejöjjön Magyarországon egy rendszeresen megjelentethető kiadvány, amely egyaránt alkalmas arra, hogy a szakpolitikai döntéshozók könnyen és pontosan tájékozódjanak a közoktatás aktuális állapotáról, illetve trendjeiről, és arra is, hogy a magyar közoktatást leíró legfontosabb mutatók szélesebb körben ismertté válhassanak. A kötetben bemutatott indikátorrendszer átfogó képet nyújt a magyar közoktatás belső és külső eredményességéről. Leírja, az eredményekre ható, oktatáspolitikai eszközökkel befolyásolható és az oktatáspolitikai hatókörébe nem tartozó tényezőket. A kiadvány a nemzetközi oktatási indikátorrendszerekhez mérten részletesebb képet nyújt a magyar közoktatásról, több indikátor használatával és a nemzetközi tanulmányokban nem szereplő dimenziók megjelenítésével.

Az indikátorrendszer összesen 100 indikátort tartalmaz, ezeket ábrákon is bemutatjuk, valamint a kötet végén táblázatos formában is közöljük az indikátoroknak a 2000 és 2013 közötti időszakra számított értékeit.

Az indikátorrendszer a mutatók négy nagy csoportját tartalmazza.

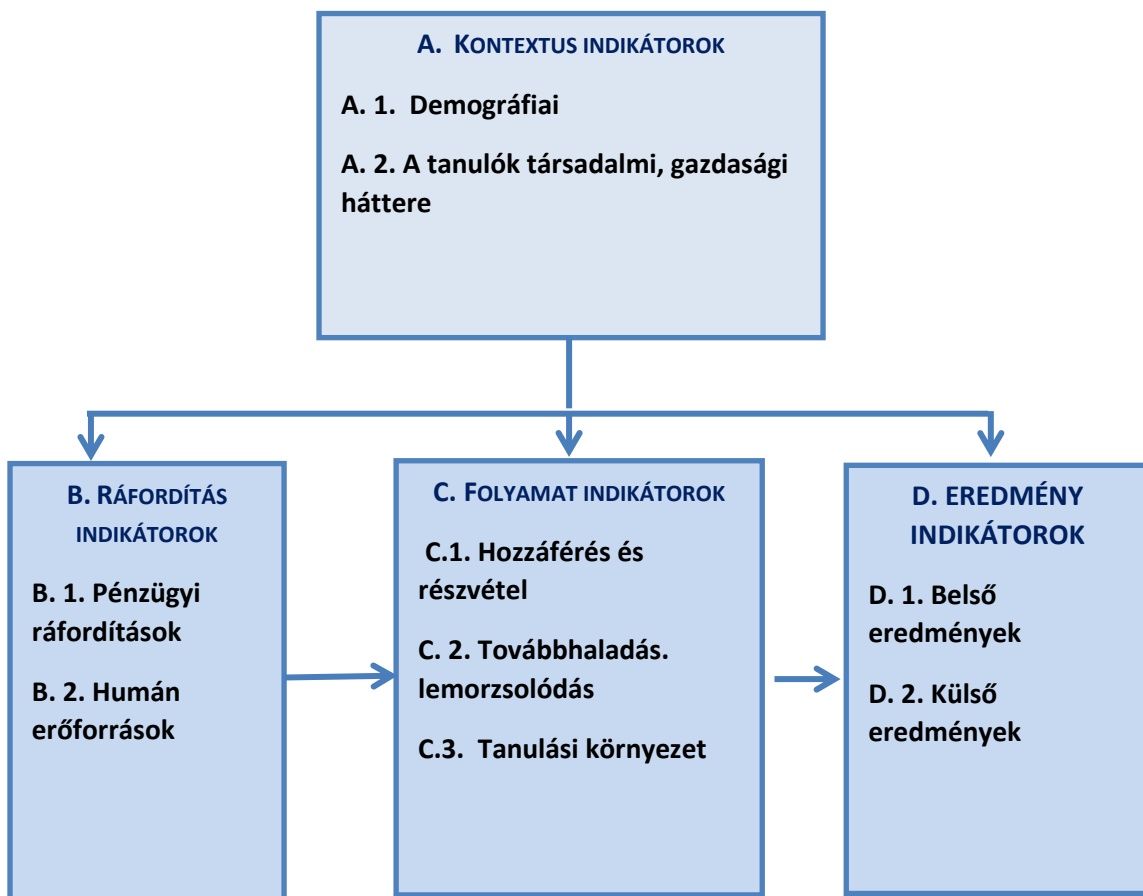
A) A *kontextusindikátorok csoportjába* olyan mutatószámokat választottunk, amelyek az iskolai eredményességére ható, de az oktatáspolitikai, vagy az iskolák által nem befolyásolható társadalmi környezetet írják le.

B) A *ráfordításindikátorok* a pénzügyi és egyéb ráfordításokat jellemzik. Olyan tényezőket írnak le, amelyek az oktatáspolitikai eszközeivel befolyásolhatók.

C) A *folyamatindikátorok* az oktatás belső eredményeiben mutatkozó különbségek megértését segítik elő. Az e csoportba gyűjtött mutatók leírják az oktatási hozzáférést és részvételt, az iskolarendszeren belüli továbbhaladást és lemorzsolódást. Emellett többféle szempont szerint jellemzik a tanulási környezetet, bemutatják az intézményhálózatot, és vizsgálják az oktatás minőségét is.

D) Az *eredményindikátorok*, az oktatási rendszer belső és külső eredményességét jellemzik.

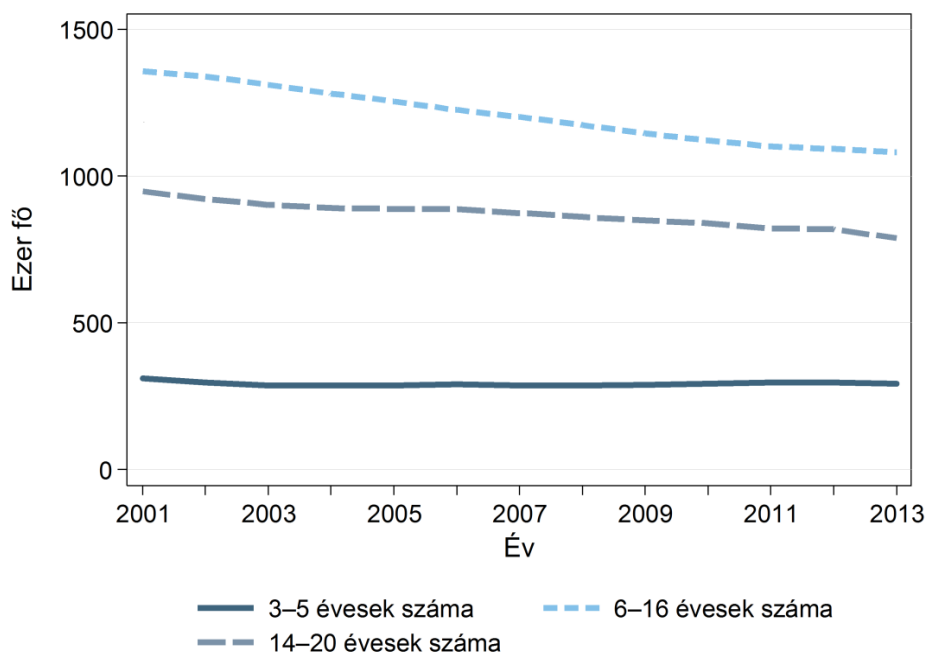
Az indikátorrendszer a közoktatást öleli fel, kiterjed az óvodai, az általános iskolai és a középiskolai ellátásra, továbbá a nappali rendszerű középfokú szakképzésre. Az indikátorok több szinten mutatják be a közoktatás helyzetét: az országos átlag mellett a fenntartók szintje és az oktatási programok/iskolatípusok szerint is információhoz juthat az olvasó. A tanulmány indikátorainak segítségével az iskolarendszer területi különbségei is jól leírhatók.

Demográfia

A demográfiai indikátorok az oktatási rendszer jelenlegi, illetve jövőbeli résztvevőinek számáról nyújtanak információt, másképpen fogalmazva a keresleti oldal nagyságának alakulását tükrözik. Az alapfokú oktatási intézmények iránti közeljövőbeli keresletet jelző indikátor, a 3–5 évesek száma, az elmúlt évtizedben a kisebb-nagyobb mértékben ingadozott, de nem csökkent jelentősen. 2013-ban 294 ezer óvodáskorú gyerek élt Magyarországon, míg az utóbbi bő tíz évben 290-295 ezer körül ingadozott a számuk. A 6–16 éves népesség száma ugyanakkor erősen csökkent 2001 és 2013 között. Ebben az időszakban 1 millió 357 ezerről 1 millió 81 ezerre esett a kötelező iskoláztatási korúak száma, azaz az alap- és középfokú oktatás résztvevőinek száma legalább 276 ezerrel alacsonyabb lett, vagyis 20 százalékkal esett vissza az alap- és középfokú oktatási rendszer iránti kereslet. A 14–20 évesek száma is erősen csökkent 2001 és 2013 között. 2001-ben 947 ezer 14–20 éves fiatal élt Magyarországon, míg 2013-ban már csak 789 ezer

A 3–5 évesek, a 6–16 évesek és a 14–20 évesek létszáma

Megjegyzés: Lakónépesség 2013. január 1-jén; A1.1.1-A1.3.1 ábra a kötetben.

A tanulók társadalmi-gazdasági háttere

A tanulók társadalmi-gazdasági háttere komoly hatással van arra, hogy milyen pedagógiai feladatokkal kell megbirkóznia a közoktatási rendszernek, befolyásolja az oktatás eredményességét. A tanulók társadalmi gazdasági hátterének változása okot adhat az erőforrások oktatásba történő átcsoportosítására, növelésére vagy csökkentésére.

A szegény háztartásokban élő gyerekek aránya 2007 és 2010 között stabil volt. 2011-től kezdve kissé nőtt a szegények aránya: 2013-ban a 0-5 éveseknek és a 0-17 éveseknek is körülbelül 23 százaléka élt szegény háztartásban.

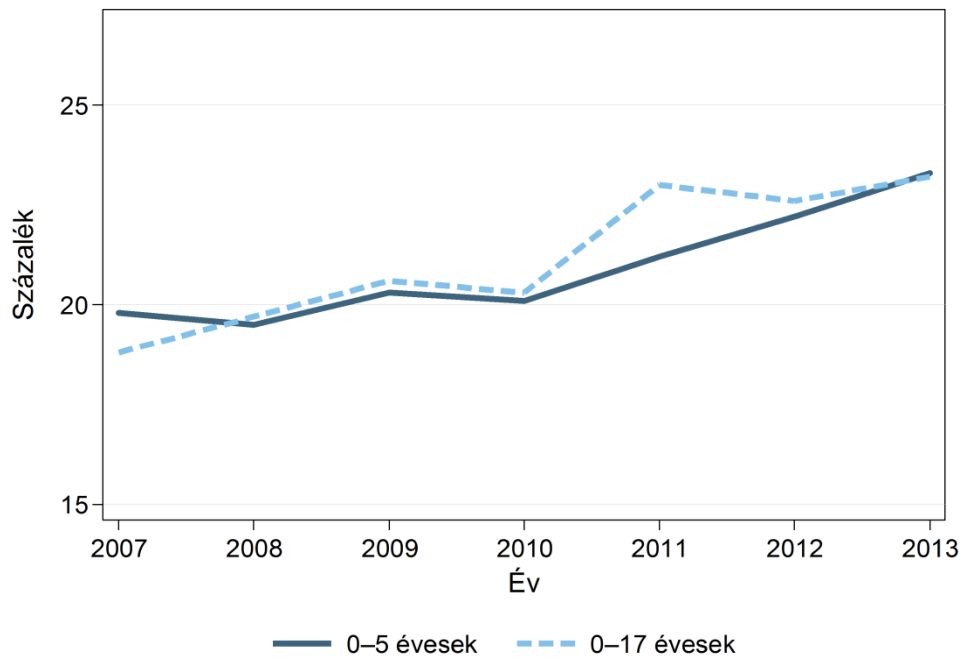
A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya 2010 után ellentétesen alakult a szegény háztartásokban élő gyerekek arányával. Ennek az az oka, hogy a HH és HHH tanulók arányát nem csak a tanulók szociális hátterének alakulása, hanem a fiatalok közoktatási részvételének változása, valamint a HH és HHH kategóriák meghatározásának változása is befolyásolja (az új szabályozás szigorúbb feltételeket támasztott a HH/HHH kategóriákba soroláshoz).

Ez arra is felhívja a figyelmet, hogy egy-egy jelenség megítéléséhez nem elegendő csak egy indikátor változását megvizsgálni.

A földrajzi elhelyezkedés szerint vizsgálva is igen komoly különbségek vannak az 1-8. évfolyamos HH és HHH tanulók arányában. Míg például Budapesten és Győr-Moson-Sopron megyében az arányuk 10 százalék körüli vagy az alatti, addig a keleti és észak-keleti megyékben jellemzően 40 százalék feletti a HH tanulók aránya és 20 százalék feletti a HHH tanulók aránya 2013-ban.

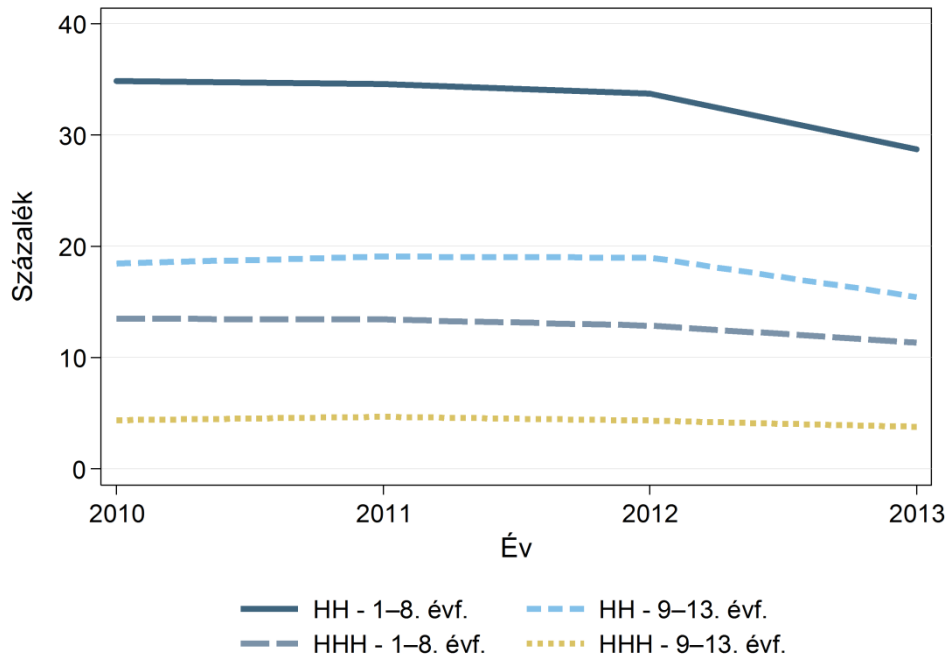
Az ingyen étkező tanulók arányának változása a tanulók anyagi helyzetében bekövetkező változásokat és a jogszabályi környezet változását is tükrözi. Az ingyen étkező tanulók aránya 2011-ig folyamatosan jelentős mértékben nőtt. 2011-ben a növekedés, az összes tanuló arányában megállt, az összes étkező arányában pedig kis mértékben csökkenni kezdett.

A szegény háztartásban élő 0–5 és 0–17 évesek százalékaránya

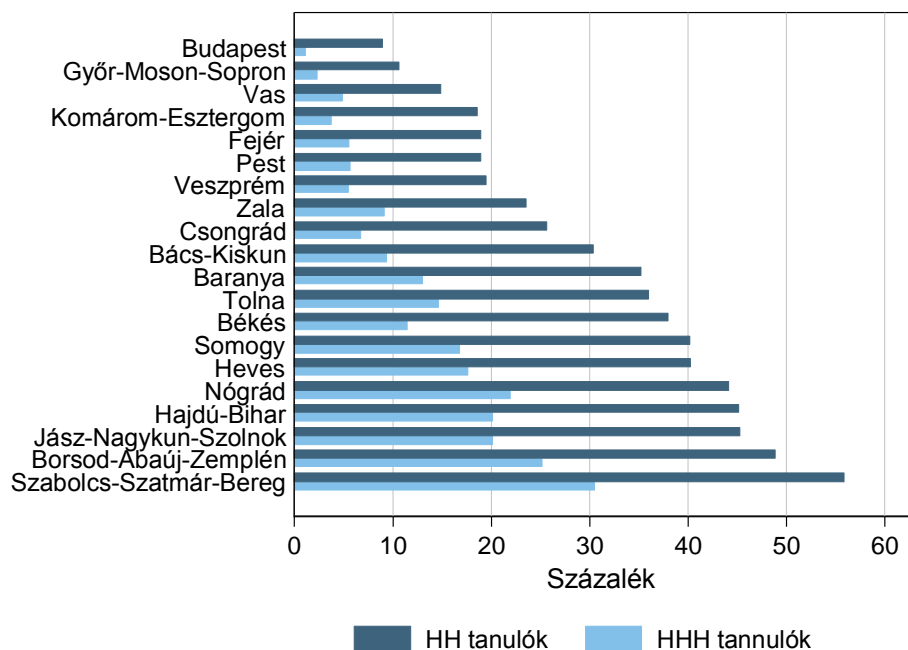
Megjegyzés: A2.1–2.1 ábra a kötetben.

A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya

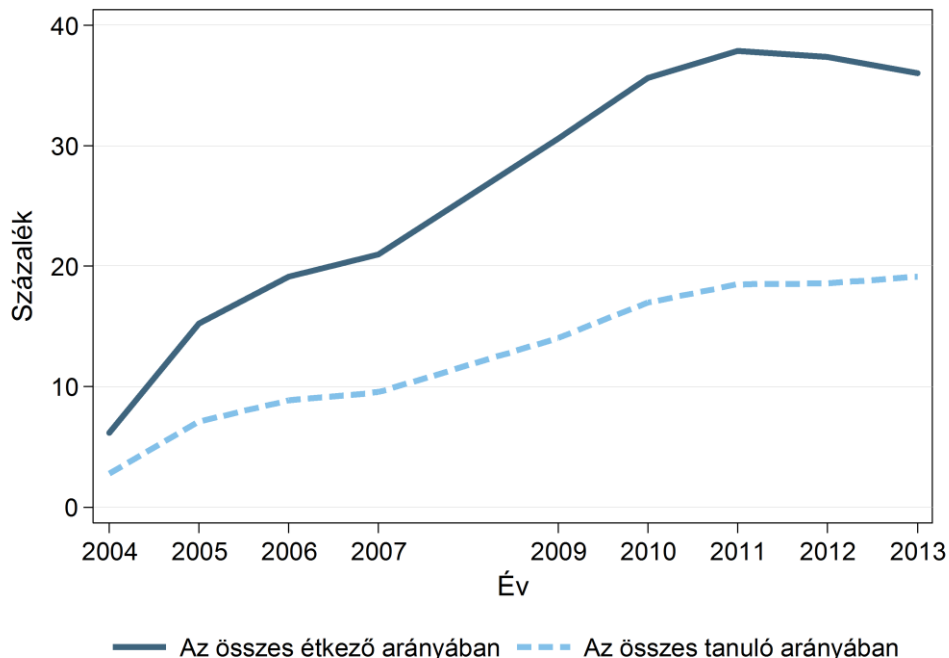
Megjegyzés: A2.3.1–A2.4.1 ábra a kötetben.

A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) 1–8. évfolyamos tanulók aránya megyék szerint, 2013

Megjegyzés: A2.3.5–A2.4.5 ábra a kötetben.

Az ingyen étkező tanulók aránya

Megjegyzés: A2.6.1 ábra a kötetben.

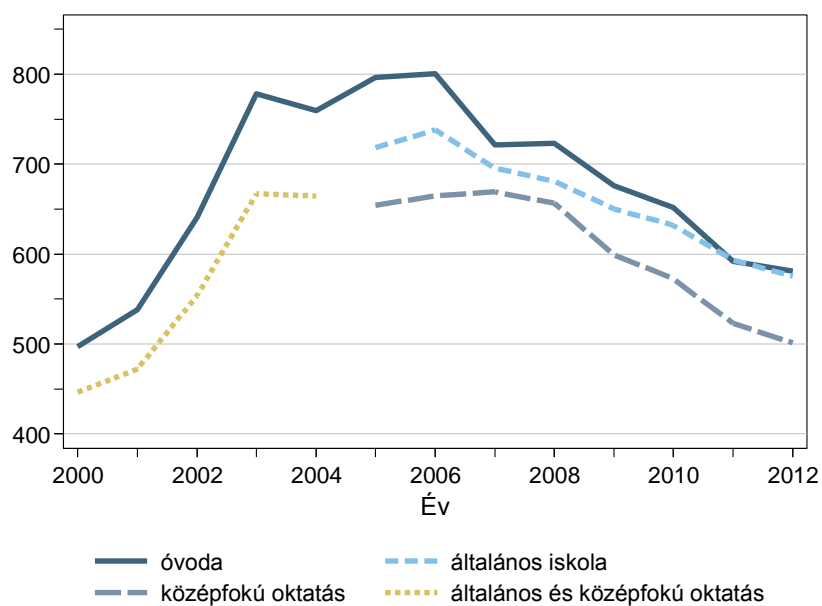
Kiadások

A makro-szintű kiadási indikátorok a közoktatási kiadások időbeli alakulását és nemzetközi összehasonlításban a kiadások szintjét mutatják be. A kiadások nem tekinthetők az oktatási minőség közvetlen mutatóinak, de különféle mechanizmusokon keresztül, közvetett módon és elsősorban hosszabb távon hatással lehetnek a minőségre. Behatárolják az iskolák fejlesztési lehetőségeit, közvetlen összefüggésben állnak az osztályok létszámával és a tanári keresetek szintjével.

Az egy diákra jutó működési és felújítási kiadásokban jelentős változások következtek be a 2000-es években. A 2002-es tanári béremelés jelentős növekedéssel járt, ezt néhány évnnyi stagnálás, majd lassú csökkenés követte.

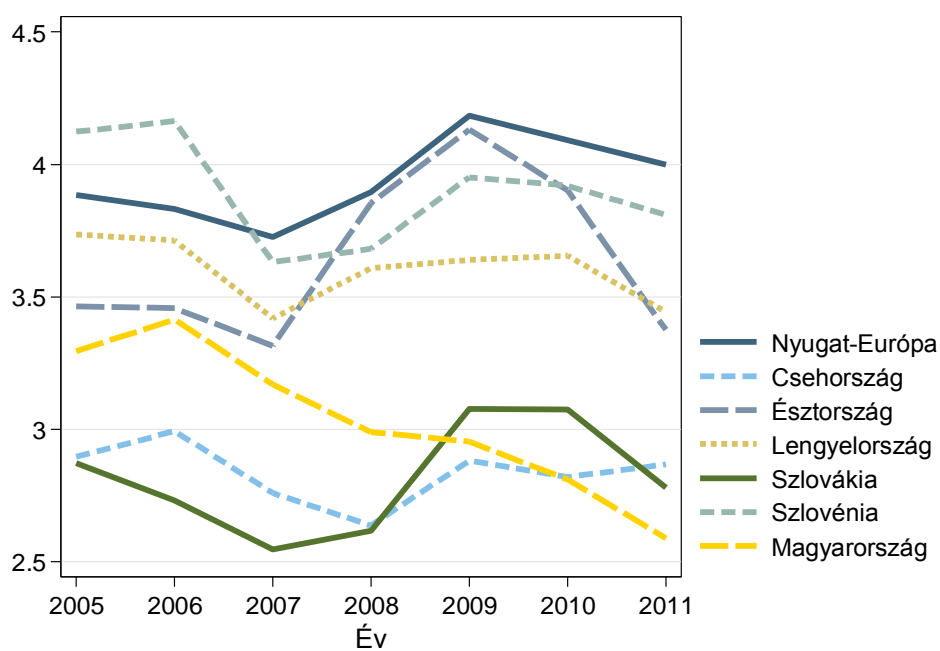
A 2010-es évek elejére a GDP-hez mért oktatási kiadások európai összehasonlításban meglehetősen alacsony szintre süllyedtek, egy diákra vetítve és a költségvetés teljes közoktatási kiadásait tekintve egyaránt. Ezekben az években a magyar költségvetés a GDP egyre kisebb részét fordította a közoktatásra, még a válság és a GDP csökkenésének éveiben is, amikor a kiadási arány az európai országban jellemzően növekedett.

**Az egy diákra jutó kiadások alakulása az állami szektorban az oktatás szintje szerint, 2012.
évi árakon, ezer forint, 2000–2012, Működési és felújítási kiadások**

Megjegyzés: B1.1.1. ábra a kötetben.

Az iskolai kiadások a GDP százalékában nemzetközi összehasonlításban, 2005–2011

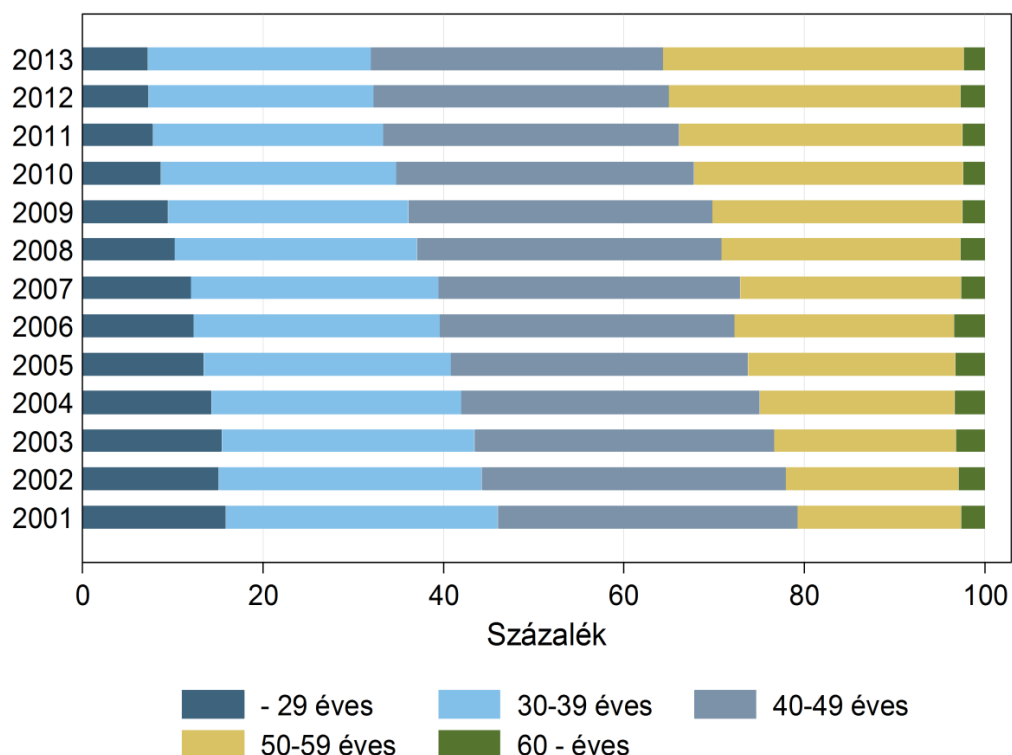
Megjegyzés: B1.3.2. ábra a kötetben.

A pedagógusok kor szerinti összetétele

A pedagógusok kor szerinti összetétele arra hívhatja fel a figyelmet, hogy mennyire kiegyensúlyozott a fiatalabb és idősebb tanárok aránya a közoktatásban. A pedagógusok elöregedése egyrészt azt jelzi, hogy a következő 5-10 évben a nyugdíjba vonulás miatt nagyszámú, a rendszerből kieső tanár pótlására lesz majd szükség, ami felerősítheti a minőségi pedagógushiányt és mennyiségi pedagógushiányhoz is vezethet. A túl sok idős tanár az oktatási rendszer innovációs kapacitását is gátolhatja, és komoly hatással van a közoktatási rendszer bériadásainak alakulására, ami hatással van a tanárok kereseti helyzetére.

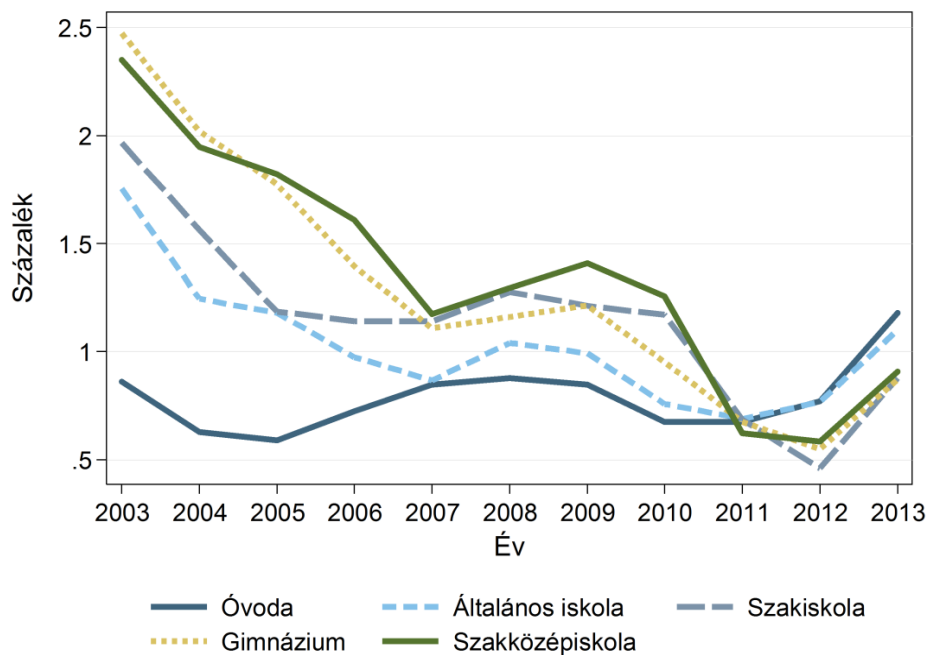
Magyarországon öregszik a pedagógus társadalom. 2001 és 2013 között folyamatosan nőtt az 50 évnél idősebb tanárok aránya, miközben a 30 évnél fiatalabbak aránya felére csökkent, és kisebb lett a 30-39 évesek aránya is. Az idősebb tanárok aránya annak ellenére nőtt, hogy a nyugdíjas tanárok aránya ugyanebben az időszakban mindvégig csökkent. Az összetétel változásának az a magyarázata, hogy nagyon kevés pályakezdő fiatal lép be az oktatási rendszerbe.

Az egyes korcsoportokhoz tartozó pedagógusok százalékaránya. 2001–2013

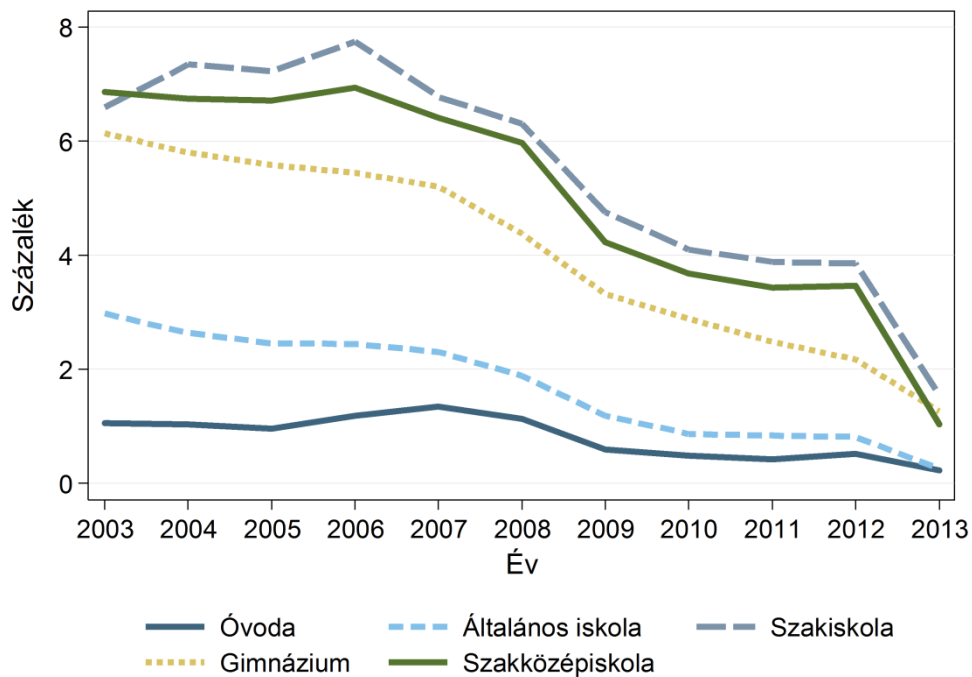
Megjegyzés: B2.3. ábra a kötetben.

A pályakezdő tanárok aránya programtípusonként, 2003–2013

Megjegyzés: B2.6. ábra a kötetben.

A nyugdíjas tanárok százalékaránya programtípusonként, 2003–2013

Megjegyzés: B2.7. ábra a kötetben.

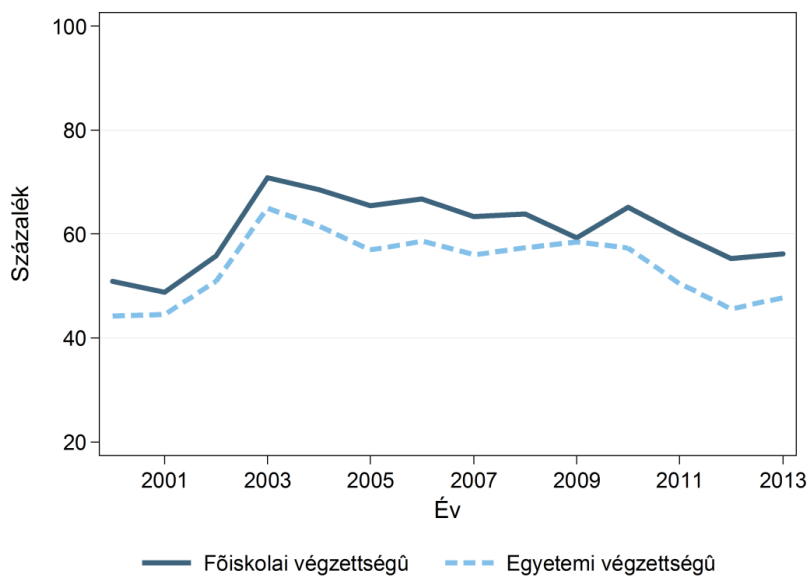
Tanári keresetek

A tanárok egyéb diplomásokhoz viszonyított kereseti helyzete a tanári pálya vonzerejéről nyújt információt és utal a tanárok közötti szelekciós folyamatokra, és így közvetetten a tanárok minőségét is jelzi. A tanárok kereseti helyzetét leíró indikátorok a tanárok teljes keresetét hasonlítják össze az azonos végzettségű (főiskolai, egyetemi végzettség) egyéb diplomások keresetével, tehát az alapbér mellett az összes rendszeres, vagy nem rendszeres pótlékot, jutalmat és egyéb kereseti elemeket tartalmazzák, mivel ez, és nem a besorolási alapbérek mérik jól a tanárok egyéb diplomásokhoz viszonyított relatív helyzetét

2013-ban az egyetemi végzettségű tanárok kevesebb, mint felét, keresték az egyéb munkakörben dolgozó egyetemi végzettségűek átlagos keresetének, a főiskolai végzettségű tanárok valamivel többet kerestek, mint az egyéb munkakörben dolgozó főiskolai végzettségűek átlagos keresete. A tanárok relatív kereseti helyzete 2003-ban volt a legkedvezőbb, a 2002. évi közalkalmazotti béremelés után. Azt követően 2013-ig, kisebb hullámmal romlott relatív kereseti helyzetük. A romlást egy-egy évben megtörte egy-egy béremelés, de a rákövetkező években ezeknek a béremeléseknek eltűnt a hatása.

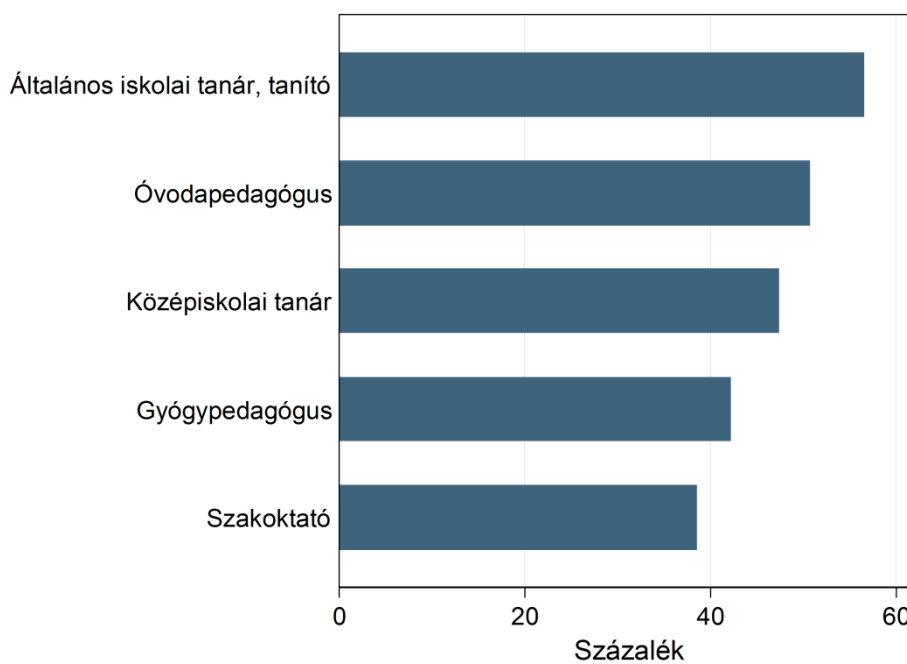
Az egyes pedagógusfoglalkozásokban dolgozók relatív helyzetében komoly különbségek mutatkoznak. A különböző pedagógusfoglalkozásokban dolgozók átlagos keresetét az azonos végzettségű egyéb diplomások keresetével összehasonlítva azt találjuk, hogy 2013-ban az általános iskolai tanárok, tanítók és az óvodapedagógusok kereseti lemaradása volt a legkisebb az ugyanolyan végzettségű, nem pedagógus munkakörben dolgozókhöz képest. A szakoktatók és gyógypedagógusok lemaradása volt a legnagyobb.

A szakképzett pedagógusok átlagos bruttó keresete az azonos végzettségű egyéb dolgozók átlagos bruttó keresetének százalékában 2000–2013

Megjegyzés: B2.14. ábra a kötetben.

Szakképzett pedagógus munkakörökben dolgozók keresete az azonos végzettségű egyéb diplomások bruttó keresetének százalékában, 2013

Megjegyzés: B2.16. ábra a kötetben.

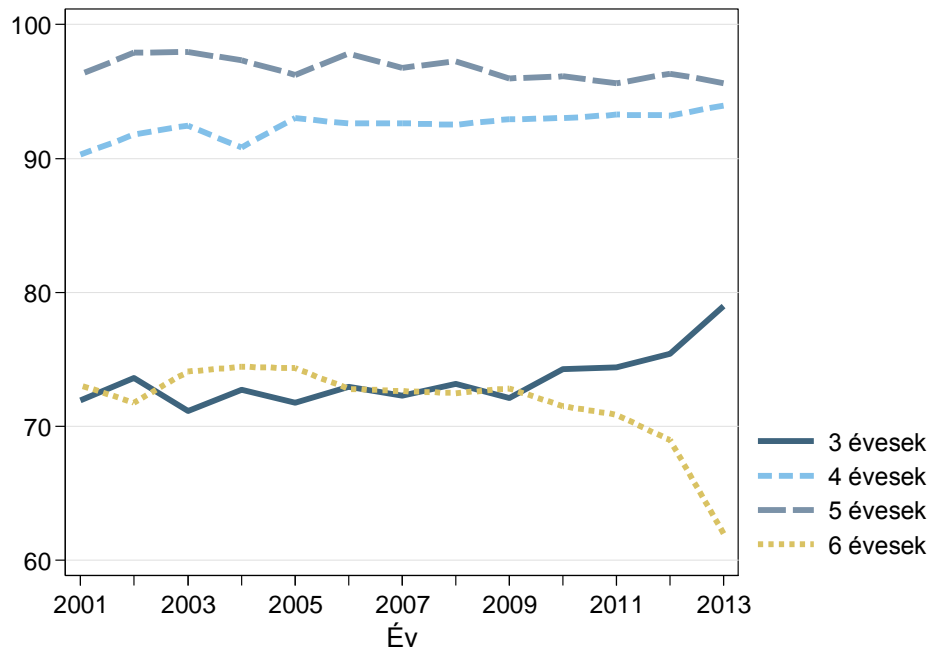
Részvétel a közoktatásban

A részvételi arányok átfogó képet nyújtanak arról, hogy a népesség mekkora része marad kívül a közoktatás falain. Megmutatják, hogy hányan nem részesülnek óvodai ellátásban és hányan maradnak ki a középfokú oktatásból. Az utóbbi azért is fontos, mert megragadhatóvá teszi a közvetlenül nagyon nehezen mérhető lemorzsolódási folyamatok eredményét. A 16-17 éves korban nem tanulók jelentős része aligha szerez középfokú végzettséget.

Az óvodai részvétel a hatévesek között 2010-től, de különösen 2013-ban csökkent, minden bizonnyal részben az iskolakezdésre vonatkozó szabályok változása (2013); az iskolakezdés elhalasztásának nehezebbé válása hatására. Ennek tükröképe a háromévesek részvételi arányának növekedése. Az, hogy több gyerek kezdte el az általános iskolát hatéves korban, a háromévesek számára elérhető óvodai férőhelyek számának növekedésével járt együtt. Ez arra utal, hogy a háromévesek korábban jellemző, 75 százalék alatti óvodai részvételi aránya részben a férőhelyek szűkösségének tulajdonítható. Ez tükröződhet a részvételi arányok jelentős területi különbségeiben is.

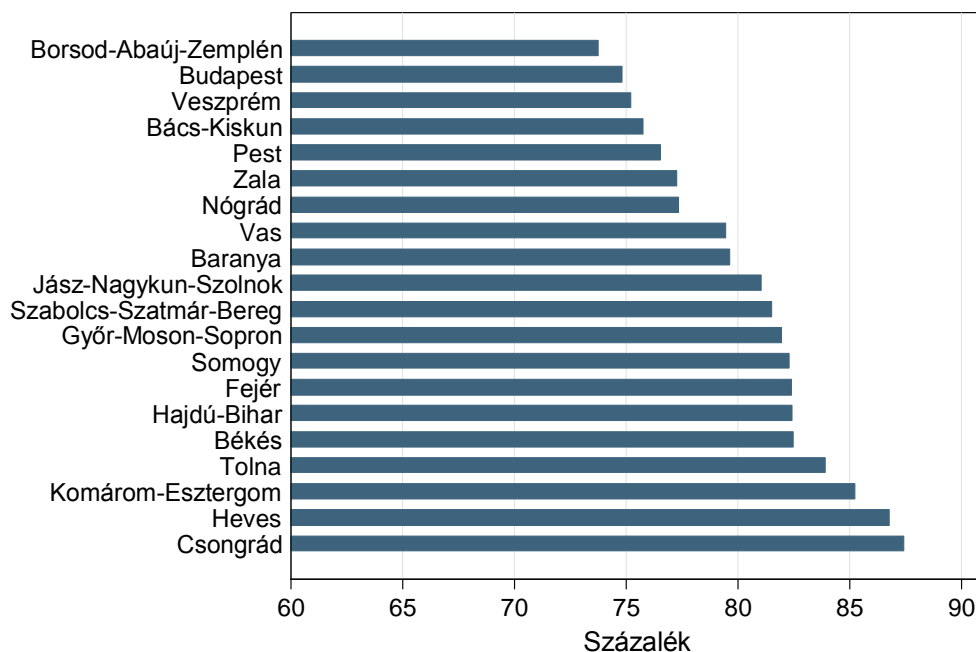
A 16-18 évesek részvételi arányai fokozatosan növekedtek a kétezres évek elején, 2012-től ez a tendencia megfordult. A csökkenő részvétel feltételezhetően szorosan összefügg a tankötelezettségi kor csökkenésével (2012).

Az óvodáskorú népesség részvétele az óvodai ellátásban korévenként, 2001–2013

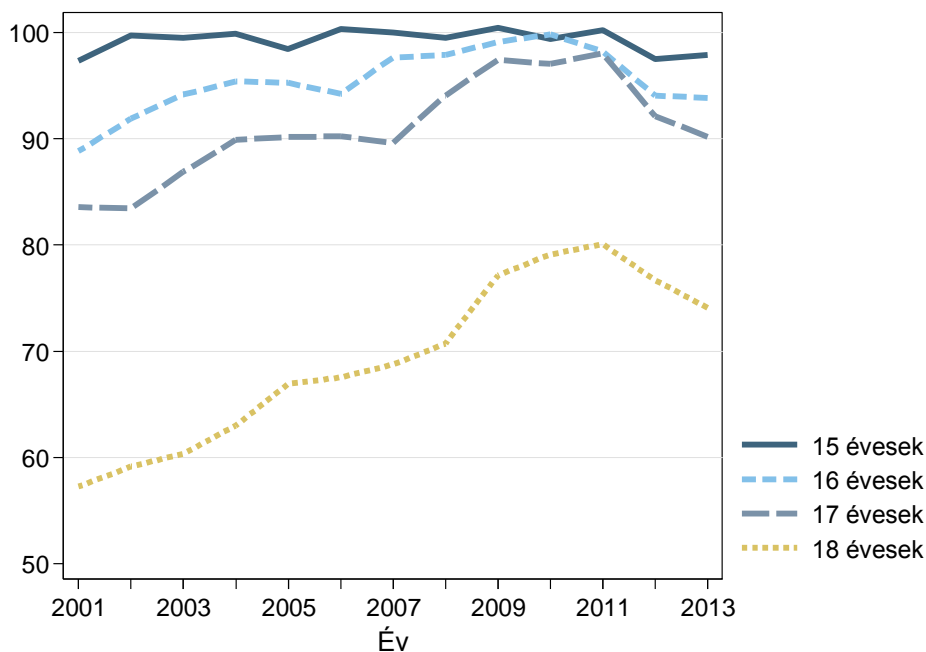
Megjegyzés: C1.1.1. ábra a kötetben.

A hároméves népesség részvétele az óvodai ellátásban megyénként, 2013

Megjegyzés: C1.1.2. ábra a kötetben.

A középiskolás korú népesség részvétele a közoktatásban korévenként, 2001–2013, 15–18 évesek

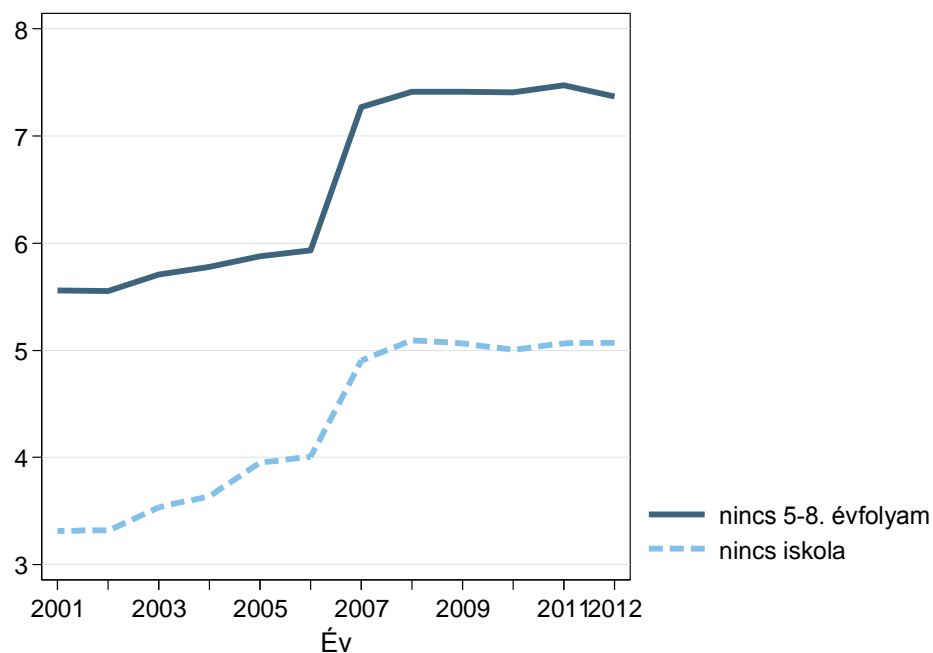
Megjegyzés: C1.2.1. ábra a kötetben.

Hozzáférés az általános iskolai oktatáshoz a lakóhely településén

Az oktatás alsóbb szintjein a szülők és a diákok számára fontos kérdés az iskola távolsága és elérhetősége a lakóhely településén. A falusi kisiskolák fenntartása időről időre heves szakpolitikai vitákat vált ki, amelyekben költségvetési, méltányossági és az oktatás minőségére vonatkozó érvek ütköznek.

A kétezres évek közepén, a kisiskolákra vonatkozó költségvetési támogatási szabályok változását (2007) követően százas nagyságrendben került sor iskolák bezárására. Azoknak a gyerekeknek az aránya, akik lakóhelyén nem működik iskola, illetve nincs felső tagozatos oktatás, 2012-ben 5, illetve közel 7,5 százalék volt.

Az általános iskola nélküli településeken élő 6–13 éves népesség százalékaránya, 2001–2012

Megjegyzés: C1.6.1. ábra a kötetben.

Évismétlés

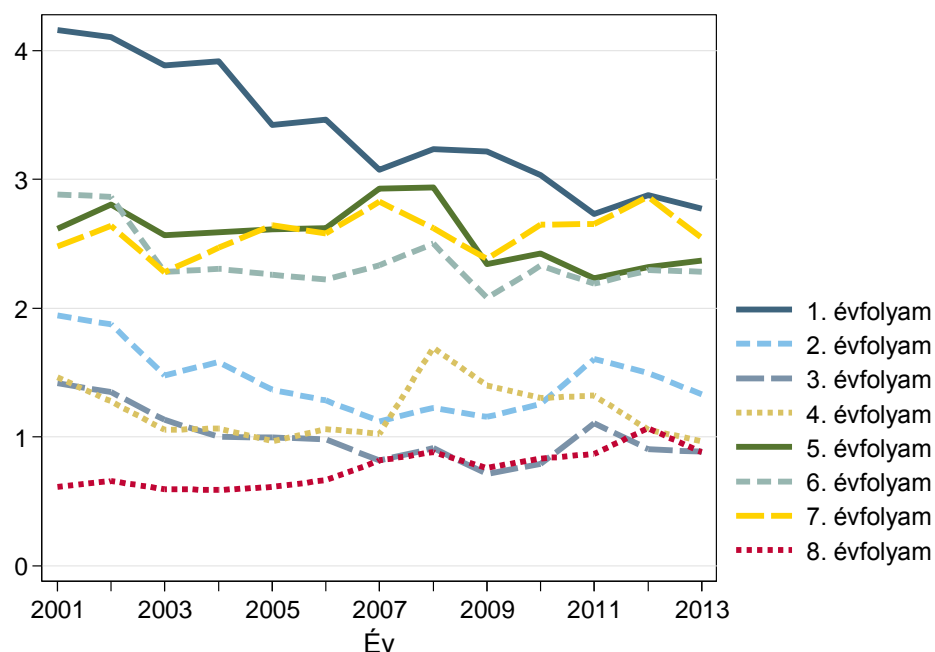
Az évismétlést rendszerint súlyos kudarcnak tekintik az érintett diákok és a környezetük. Az évismétlés azonban nem csak egyéni kudarc – ha nagyon magas az aránya, akkor az oktatási rendszer zavaraira is utalhat és az oktatás nem megfelelő eredményességét jelzi. Ráadásul az évismétlés, ahogyan az iskolai kudarcok általában, nagyobb mértékben sújtja a szegény családok gyermekeit, így nem csak eredményességi, de méltányossági szempontból is fontos.

A kétezres években az általános iskolai oktatásban a nem SNI programokban az évismétlés csökkenő-stagnáló tendenciát mutat szinte minden évfolyamon. Az alsó tagozaton az évismétlést megszigorító (2005), majd azt újra lehetővé tevő (2011) szabályozási változások nem jártak együtt jelentős változásokkal az évismétlők arányában. A HHH diákok között magasabb azoknak az aránya, akik az általános iskolai évek alatt egyszer vagy többször évet ismételnék.

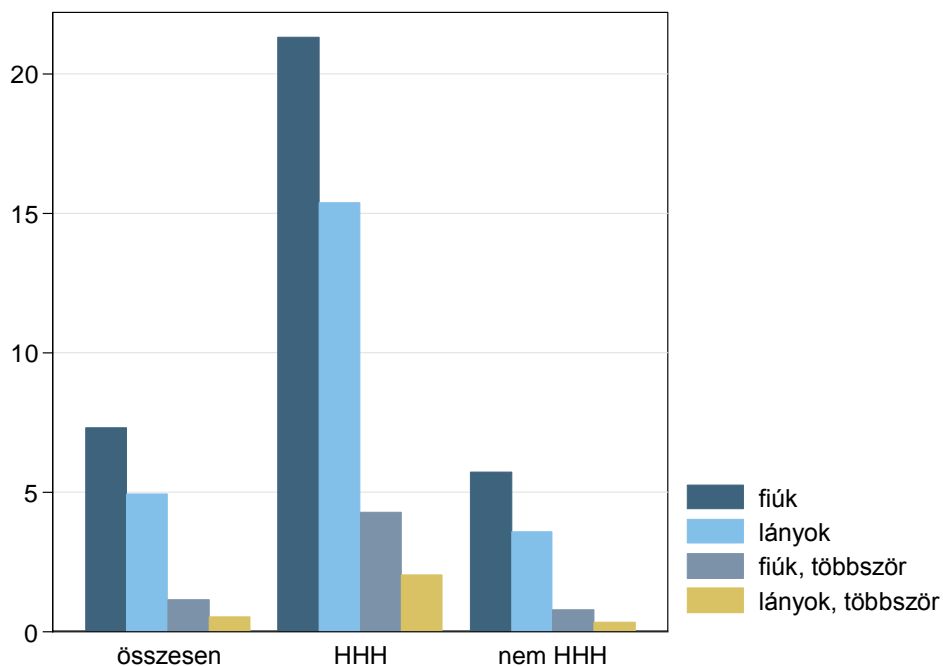
A középfokú oktatásban messze a szakiskolákban, és azoknak is a kezdő évfolyamán a leggyakoribb az évismétlés. 2007 és 2012 között ráadásul nagyon jelentős növekedés történt, ez a tendencia azonban 2013-ban megtörni látszik.

Az évismétlő diákok százalékaránya az általános iskolában évfolyamonként, 2001–2013

Nem sajátos nevelési igényű (nem SNI) oktatási programok

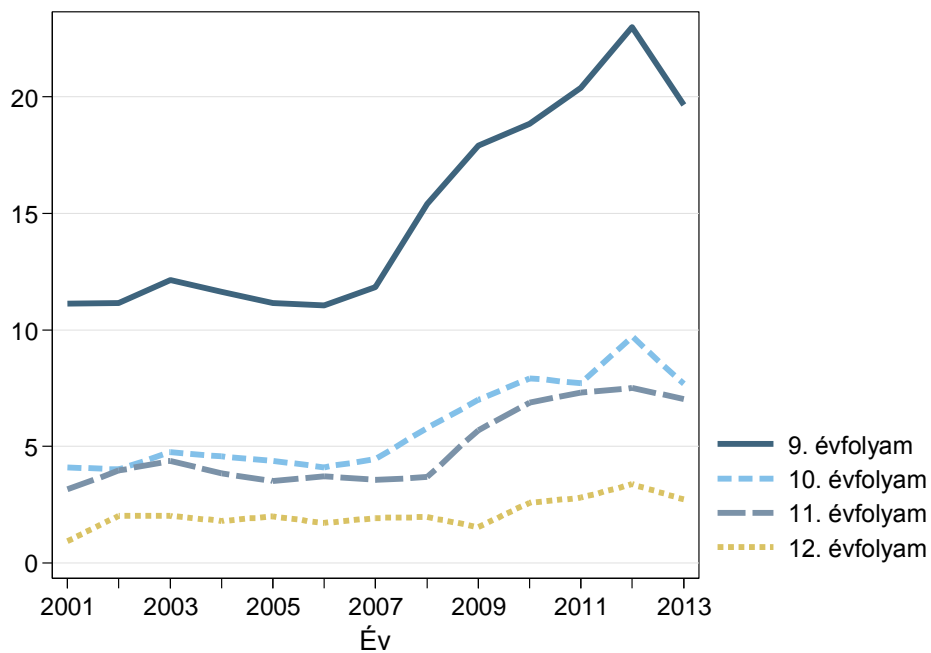

A legalább egyszer és a többször évismétlő diákok százalékaránya a 8. évfolyamon HHH státus és nemek szerint, 2013

Megjegyzés: C2.2.1. ábra a kötetben.

Az évismétlő diákok százalékaránya a szakközépiskolákban és szakiskolákban, évfolyamonként, 2001–2013, Szakiskola

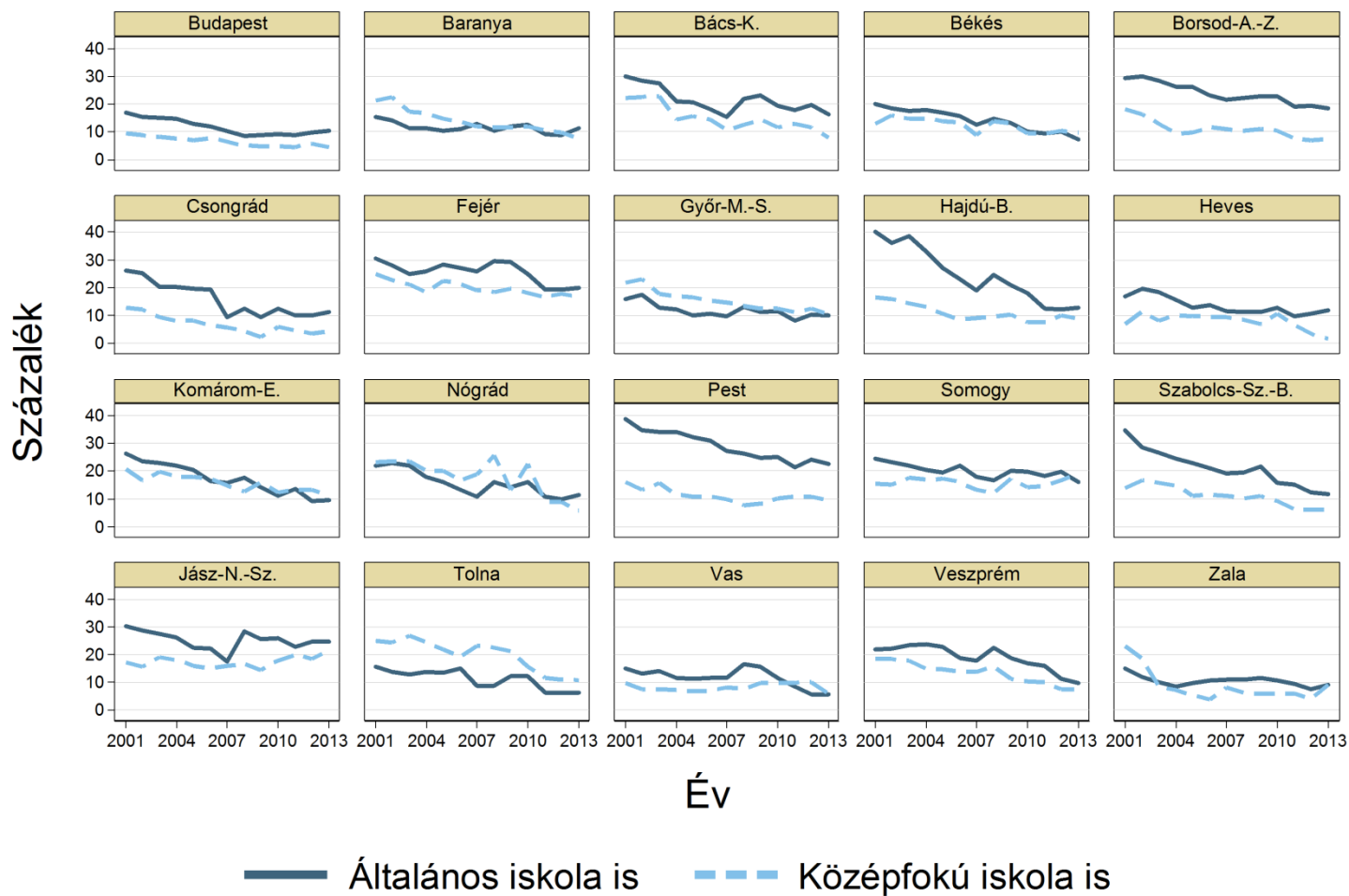
Megjegyzés: C2.1.4. ábra a kötetben.

Tanulási környezet

Bár a tanulási környezetről összességében nagyon nehéz indikátorok segítségével messzemenő következtetéseket levonni, azt gondoljuk, hogy a szükségtermek használata jól jelzi a nem megfelelő fizikai környezettel működő iskolákat. A szükségtermeket is használó iskolák aránya jelentősen csökkent a 2001 és 2013 közötti időszakban. Azokban az oktatási intézményekben, ahol általános iskola is üzemelt, a szükségtermek aránya 2001-ben még 25 százalék feletti volt, de 2003-ra ez az arány 15 százalék alá csökkent. A középfokú iskolát is működtetők kevésbé voltak rászorulva szükségtermek használatára. A vizsgált időszakban arányuk 15 százalék körülről ennek majdnem a felére, 8,2 százalékra csökkent.

A megyék közötti eltérések vizsgálata azt mutatja, hogy míg Budapesten összességében sem az általános, sem a középfokú iskolák között nem volt 20 százaléknál nagyobb a szükségtermet használók aránya. Az időszak végére ez az arány 10 százalékra csökkent. A Pest megyei településeken az időszak elején az általános iskolák 40 százaléka, az időszak végén pedig több mint 20 százaléka használt szükségtermet. Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun vagy Fejér megyékben azonban nagyobb gondot okozhatott a teremhiány. Összességében tehát azt lehet mondani, hogy jelentősek lehetnek a területi különbségek az iskolák fizikai környezetében.

Szükségtermet is használó iskolák aránya, megyénként

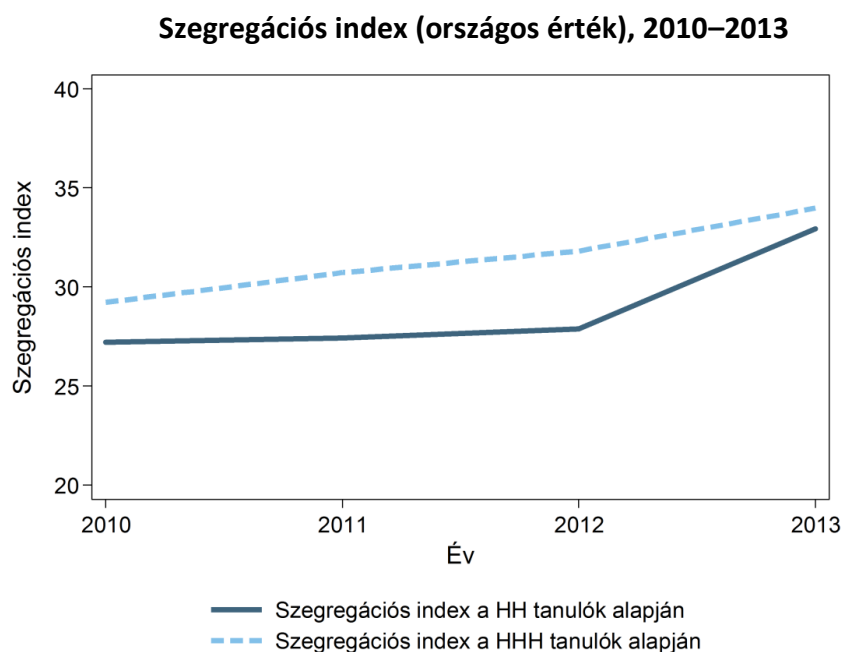

Megjegyzés: C3.14.2. ábra a kötetben.

Szegregáció

A szegregációs index az egyenlőség mérésének egyik általánosan elfogadott mérőszáma, amelynek mérését az OECD és az EU indikátor-keretrendszere is javasolja. A szegregáció a különböző családi háttérű tanulók eltérő iskolákban való oktatását jelenti. Az itt bemutatott szegregációs index azt mutatja meg, hogy a hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és a nem hátrányos helyzetű tanulók közötti lehetséges kontaktusok hány százaléka hiúsul meg az iskolai elkülönülés következtében az alapfokú képzésben (az indikátort az 1–8. évfolyamos tanulókra számítjuk). Az index magasabb értéke jelentősebb mértékű iskolai elkülönülést jelez. Az index maximumértéke 100, a minimumértéke 0. Előbbi értéket akkor veszik fel, ha a HH(HHH) tanulók teljes mértékben elkülönített iskolákba járnak, utóbbi értéket pedig akkor, ha a vizsgált földrajzi egységen belül minden egyes feladat-ellátási helyen azonos a HH(HHH) tanulók aránya.

Az index egy adott pillanatban mért értéke önmagában kevésbé informatív, elsősorban a változása írja le az oktatási szegregáció időbeli folyamatát. Az index értékének változását befolyásolja az oktatáspolitikai iskolai szegregációt közvetlenül érintő intézkedésein túl a lakóhelyi szegregáció változása, továbbá a HH és HHH kategóriák jogszabályi meghatározásában bekövetkező változás is. Az egész országra számított szegregációs index értéke 2010 és 2013 között enyhén növekedett. A változás számottevő része 2013-ban történt, ami összefüggésben állhat a HH és HHH tanulók meghatározásában bekövetkező változással.

Megjegyzés: C3.9.1. ábra a kötetben.

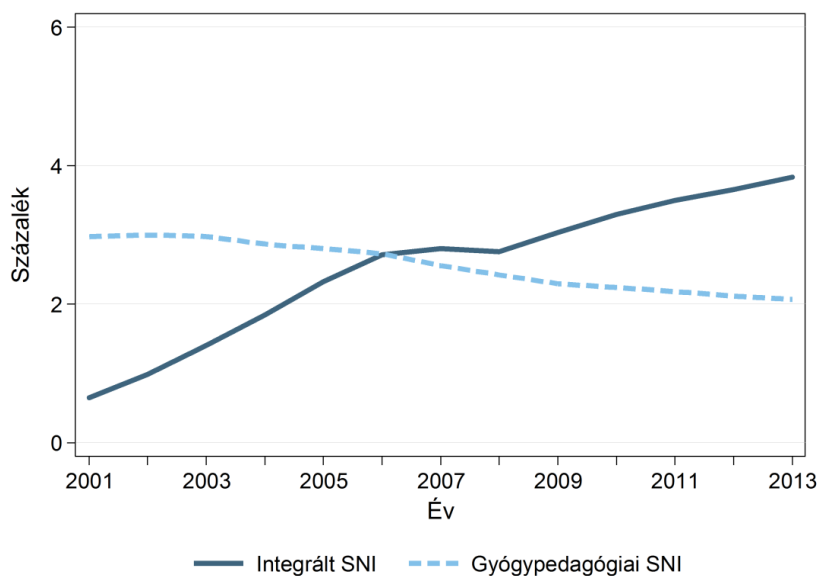
Sajátos nevelési igényű tanulók

Az integráltan illetve szegregáltan oktatott sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya is az oktatási rendszer egyenlőségét jelzi. Az integráltan oktatott SNI tanulókat a többi gyerekkel, tanulóval együtt tanítják, míg a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI diákok külön gyógypedagógiai tanterv szerint működő iskolában, tagozaton vagy osztályban tanulnak.

Az integráltan oktatott SNI tanulók aránya 2001 és 2013 között 0,7 százalékról 3,8 százalékra nőtt, míg a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók aránya 3 százalékról 2,1 százalékra csökkent. Többnyire hasonló folyamatot látunk az 1–8. évfolyamos és a 9–13. évfolyamos tanulók esetében is. A kedvező folyamatok ellenére 2013-ban az 1–8. évfolyamos SNI tanulók egyharmada, míg a 9–13. évfolyamos SNI tanulók kétötöde tanult elkülönülve a többi tanulótól.

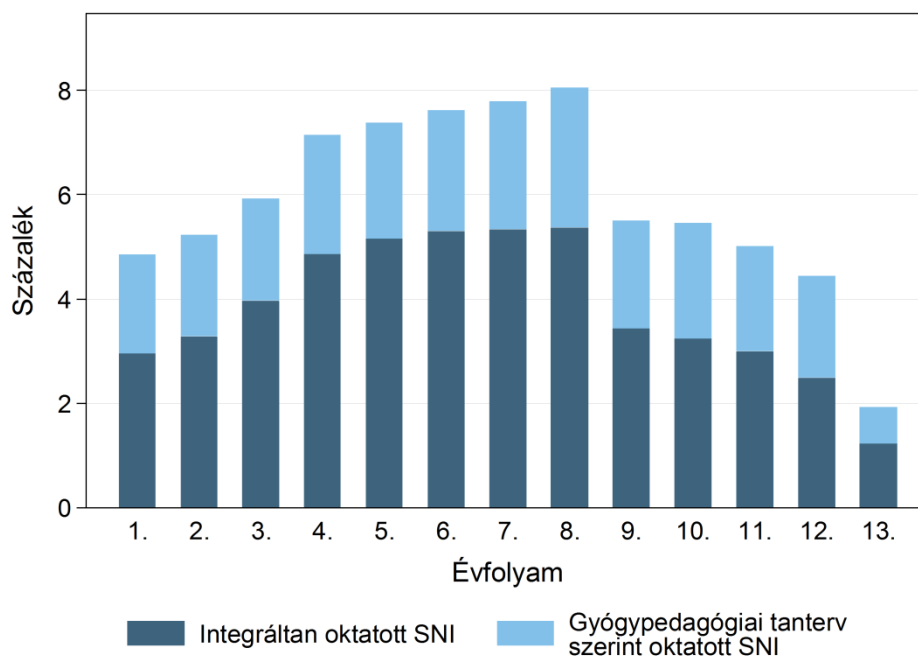
Évfolyamonként vizsgálva az arányokat, azt látjuk, hogy az integráltan oktatott SNI tanulók aránya az 1. és 8. évfolyam között nő, majd erősebben csökken, míg a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók aránya hasonló ívet ír le az, de kisebb mértékű a változás.

A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya, 2001–2013

Megjegyzés: C3.12.1. ábra a kötetben.

A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya évfolyamonként, 2013

Megjegyzés: C3.12.3. ábra a kötetben.

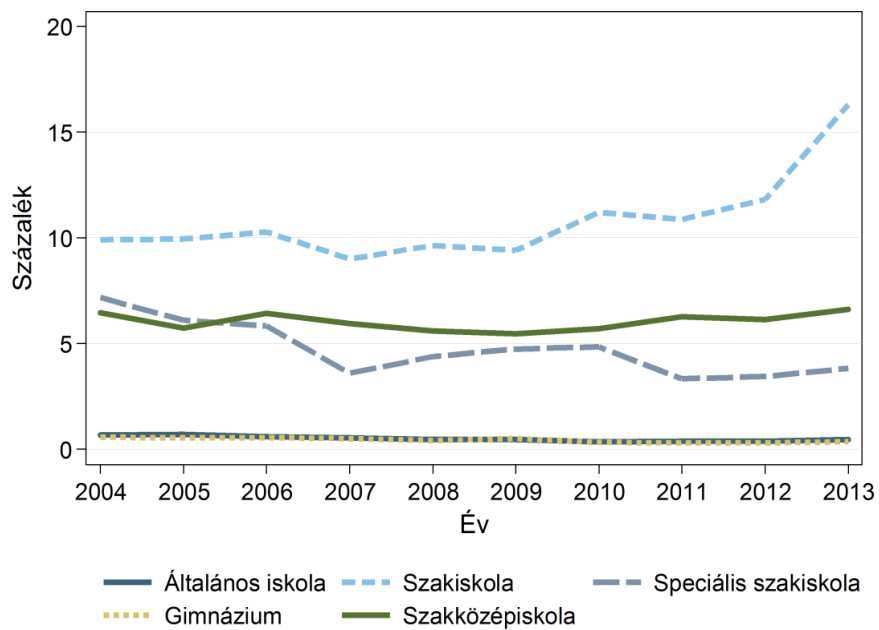
Képesítés nélküli pedagógusok

A képesítés nélküli pedagógusok aránya a tanárhiány mértékét mutatja és a tanítás minőségét is jelzi. A tanítást végzők között vannak olyanok, akik nem rendelkeznek pedagógusképesítéssel, és olyanok is, akik pedagógusképesítéssel rendelkeznek ugyan, de más szaktárgyat tanítanak, mint amire képesítésük szól. Mindkét helyzet veszélyeztetheti a tanítás minőségét.

A pedagógiai képesítés nélkül szaktárgyakat oktató tanárok arányában jelentős különbségek figyelhetők meg programtípusok szerint. Az általános iskolákban és gimnáziumokban a szaktárgyakat tanító pedagógusoknak csak kevesebb, mint 1 százaléka tanít pedagógiai képesítés nélkül, a speciális szakiskolákban és szakközépiskolákban 5-6 százalék körüli arányuk, míg a szakiskolákban több mint 10 százalék, ami 2009 után előbb lassan, majd 2013-ban gyorsan növekedett. 2013-ban a szakiskolákban szakos tanítást végző tanárok már több mint 16 százalékának nem volt pedagógiai képesítése.

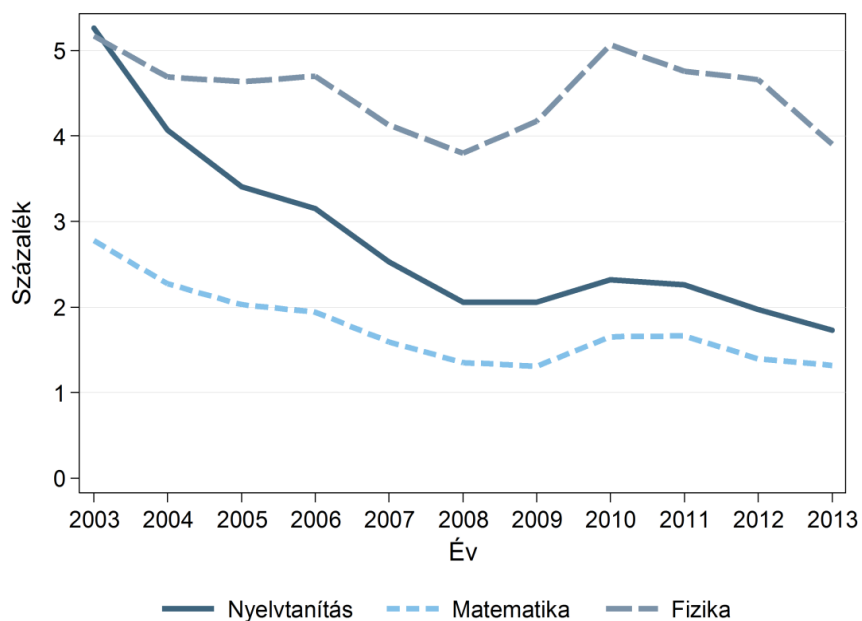
Tantárgyanként nagyon különbözik azoknak a pedagógusoknak az aránya és arányuknak időbeli változása, akik nem olyan tárgyat tanítanak, mint amire a szakképesítésük szól. Az idegen nyelv, matematika és fizika tárgyak közül a legnagyobb arányban fizikát tanítanak olyanok, akiknek nincs hozzá képzettségük. A matematikát és idegen nyelvet tanítók között 2003 és 2008 között meredeken, azóta kis mértékben csökkent a nem az adott szakra képesített tanárok aránya. Fizikát az előbbi két tantárgynál, tantárgycsoportnál nagyobb arányban tanítanak nem az adott szakra képesített tanárok, ami arra hívhatja fel a figyelmet, hogy az adott feltételek mellett természettudományos tárgyakban pedagógushiány mutatkozik

Pedagógiai képzés nélkül szakos tanítást végzők százalékaránya programtípusonként, 2004–2013

Megjegyzés: C3.18.2. ábra a kötetben.

A matematika, fizika és nyelvtanítást végzők között a nem az adott tárgyra képezett tanárok százalékaránya, 2003–2013

Megjegyzés: C3.19.1.–C3.21.1. ábra a kötetben.

Eredmények a kompetenciamérésben

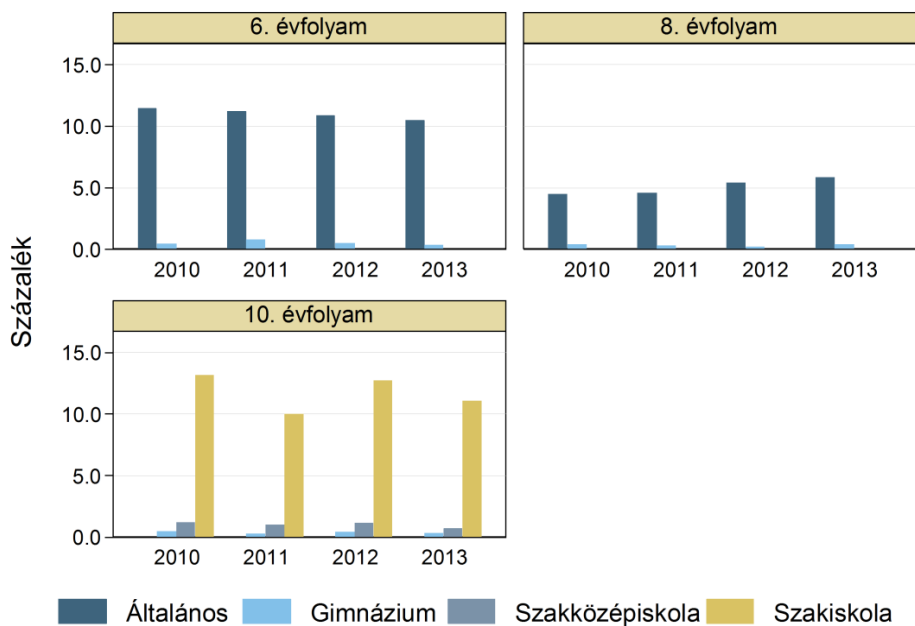
Az Országos Kompetenciamérésben felmért tanulói kompetencia pontszámok az egyik legfontosabb közvetlen mutatói a tanulók iskolai teljesítményének. A kompetenciamérésben a matematikai és szövegértés tesztpontszámok alapján minden tanulót összesen nyolc szintre sorolnak (0–7. szint). Gyengén teljesítőnek azt a tanulót tekintjük, aki a 2. szint alatt teljesít, azaz 0. vagy az 1. szinten van. Szövegértésből 2. szint alatt teljesítő tanulókat tekinthetjük funkcionális analfabétáknak. Jól teljesítő tanulónak azt tekintjük, aki az 5. szint felett teljesít, azaz 6. vagy a 7. szinten van.

A gyengén teljesítő tanulók aránya az évek során egyik mérési területen sem igen változott. Szövegértésből a 6. évfolyamon tanulók több mint 10 százaléka képtelen az írás-olvasás magasabb szinten való művelésére, 10. évfolyamra ez az arány 2,5-3 százalék körülire csökken.

Programtípusonként jelentősek a különbségek. A gimnáziumokban – és különösen a 6. illetve 8. évfolyamon is működő 8, illetve 6 évfolyamos gimnáziumokban – elenyésző a gyengén teljesítők aránya. Ezzel szemben a szakiskolás tanulók között még a 10. évfolyamon is 10 százaléknál többen teljesítenek gyengén szövegértésből, vagyis funkcionális analfabétáknak tekinthetők. A 10. évfolyamos szakiskolás tanulók az átlagos 6. évfolyamos általános iskolás tanuló szintjén teljesítenek ennek a mutatóknak alapján.

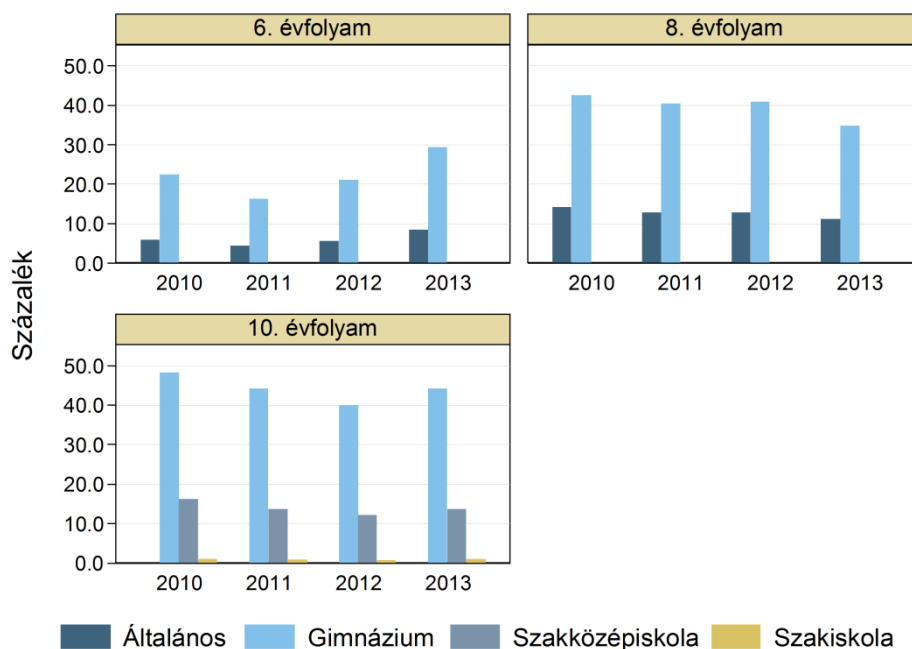
A jól teljesítő tanulók aránya az évek során csak kicsit változott. A jól teljesítő tanulók aránya a 6. osztályos szintről a 10. osztályosra több mint duplájára nő. A gimnáziumokban, és különösen a 6 illetve 8 évfolyamos gimnáziumokban jelentős a jól teljesítők aránya. A szakiskolás tanulók között azonban elvétve találni csak jól teljesítő diákokat. Az átlagos 10. évfolyamos szakiskolás kisebb valószínűséggel jól teljesítő, mint az átlagos 6. évfolyamos általános iskolás.

A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, programtípusonként

Megjegyzés: D1.1.4.sz ábra a kötetben.

Jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, programtípusonként

Megjegyzés: D1.4.4.sz ábra a kötetben.

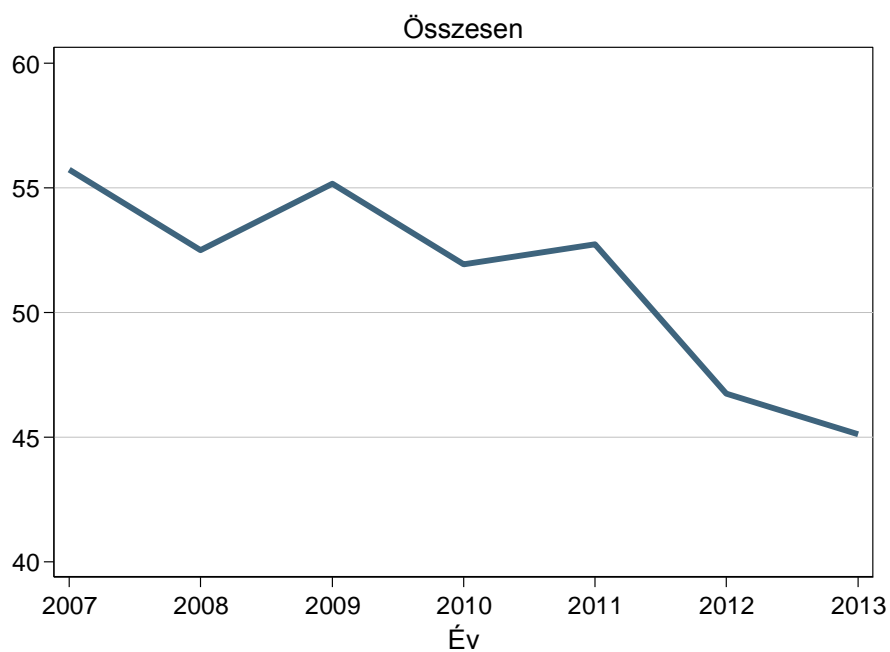
Felsőfokú továbbtanulás

Az adott évben érettségizettek közül az adott évben felsőoktatási továbbtanulásra jelentkezett illetve felvett tanulók aránya a felsőoktatási expanzió indikátorai. Az elmúlt években nem expanzió hanem „visszahúzódás” volt a felsőoktatásban.

A jelentkezési arányok a vizsgált időszak elején számottevően nem változtak meg, de a 2011 utáni két évben egy jelentősebb, 7 százalékpont feletti visszaesés látható a jelentkezők arányában. A vizsgált években átlagosan a tanulók kicsit több mint fele szeretett volna továbbtanulni, ez az arány az időszak végére 50 százalék alá csökkent. A frissen érettségizett tanulók túlnyomó többsége az alapképzésre jelentkezik, míg 5 százalékuknál kicsit többen osztatlan képzésre.

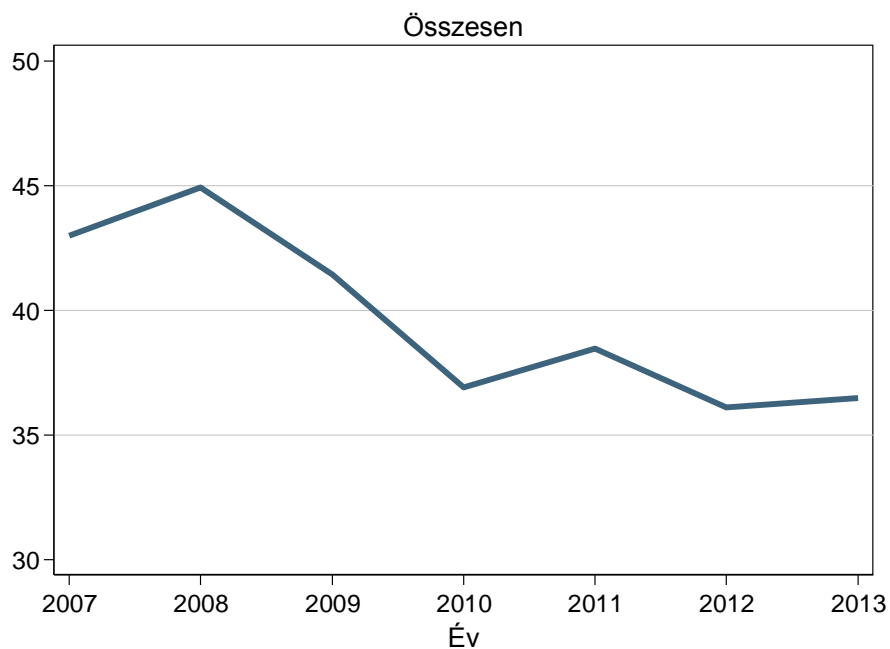
A felvett tanulók aránya a frissen érettségizettek között nem 2011 után, hanem már jóval korábban 2008 és 2010 között csökkent. Azóta a felvettek aránya 36-37% körül van. Alapképzésre a tanulók átlagosan körülbelül 35 százalékát, míg osztatlan képzésre kevesebb, mint 5 százalékát vették fel.

D1.9.1 ábra Adott évben érettségizettek közül a felsőoktatásba jelentkezők aránya

Megjegyzés: D1.9.1 ábra a kötetben.

Adott évben érettségizettek közül a felsőoktatásba felvett aránya

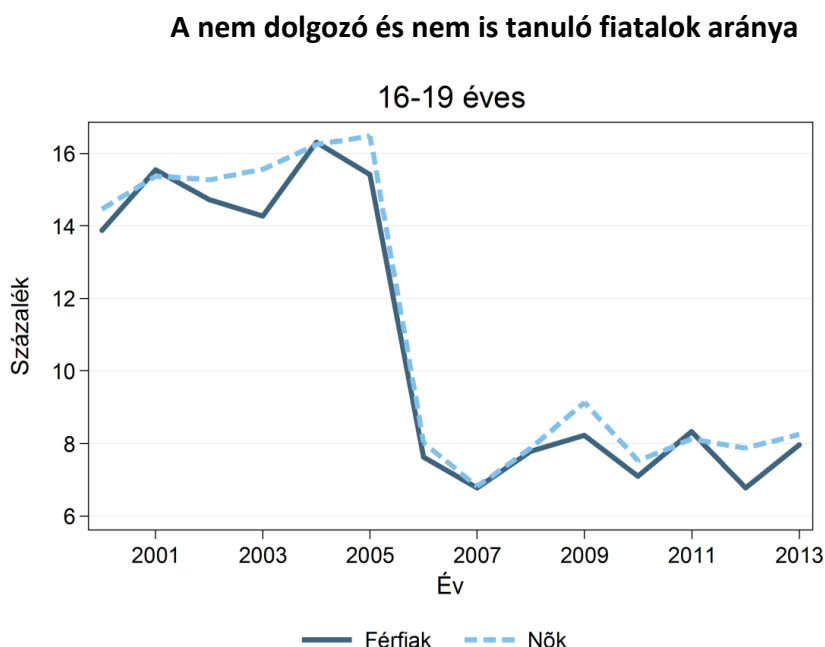
Megjegyzés: D1.10.1 ábra a kötetben.

Nem tanuló és nem is dolgozó fiatalok

A munkaerőpiacot leíró hagyományos mutatók a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráták nem írják jól le a fiatalok helyzetét, mivel a tanulókat inaktívként azonosítják, akik nem tagjai a munkaerő állomálynak. Az iskolából a munkaerő-piacra történő átmenet nem egyirányú, egyszeri lépés, hanem egyre inkább több irányú, az iskolából a munkaerő-piacra, majd onnan ismét a tanulásba és vissza a vezethet. A későbbi munkaerő-piaci sikeresség szempontjából legveszélyeztetettebb csoportot azok a fiatalok adják, akik, nem dolgoznak és nem is vesznek részt nappali tagozatos oktatásban.

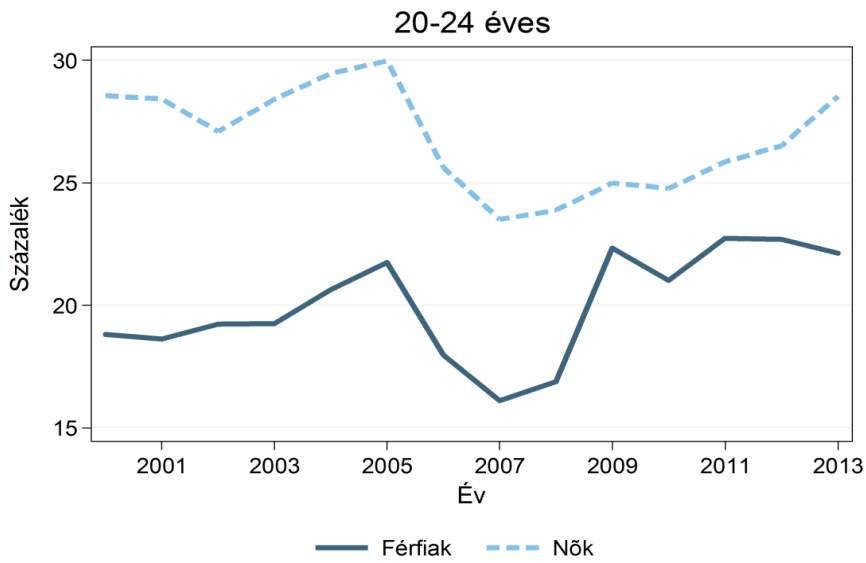
2005 után, a tankötelezettségi korhatár 18 évre emelésével jelentősen csökkent a nem dolgozó és nem is tanuló 16–19 évesek aránya, majd ezt követően sem változott jelentősen. A 20–24 évesek között viszont az e csoporthoz tartozó fiatalok aránya a 2005 és 2007 között megfigyelhető csökkenést követően növekedni kezdett. 2013-ban már a 20–24 éves nők 28,5 százaléka, míg a férfiak 22,1 százaléka nem dolgozott és nem is tanult.

Jelentősek a területi különbségek. A 16–19 évesek között Jász-Nagykun-Szolnok megyében 18,3 százalék nem dolgozik és nem is tanul, míg Fejér megyében mindössze 4,2 százalék. A 20–24 éves fiatalok között Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Békés megyében több mint 30 százalék nem dolgozik és nem is tanul, míg Komárom-Esztergom megyében 15 százalék.

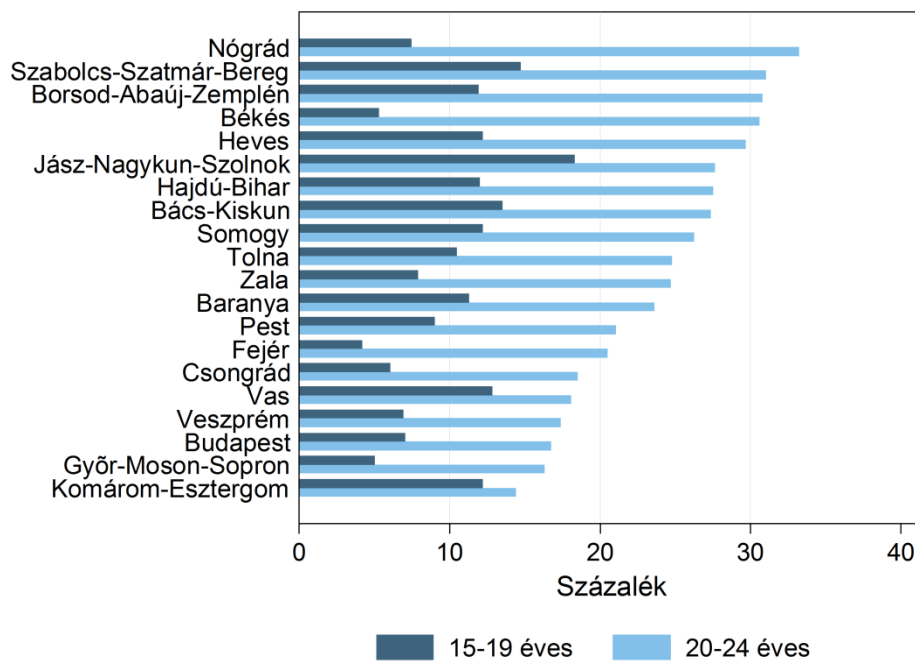
Megjegyzés: D2.4. ábra a kötetben.

A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok aránya

Megjegyzés: D2.4. ábra a kötetben.

A nem dolgozók és nem is tanuló százalékaránya a 16–19 és 20–24 évesek körében, megyék szerint, 2013

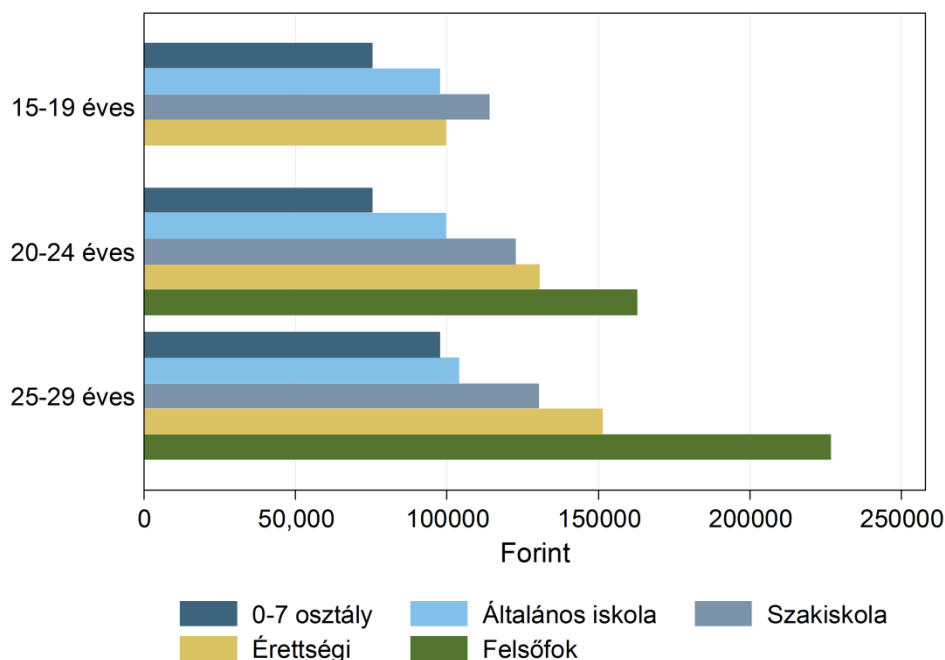
Megjegyzés: D2.4.2. ábra a kötetben.

Keresetek iskolázottság szerint a fiatalok korcsoportjaiban

Az iskolázottság szerinti keresetek az iskolázottság munkaerő-piaci hasznosulásának egyik legfontosabb mutatója. Az iskolázottság keresetekre gyakorolt hatását az iskolázottsági csoportokra számított medián keresetekkel mértük.

A magasabb iskolázottságúak minden korcsoportban többet keresnek, mint az alacsonyabb végzettségűek. Kivételt jelent, hogy a 16–19 évesek korcsoportjában az érettségizettek medián keresete alacsonyabb a szakiskolai végzettségűek medián kereseténél. Ez a különbség az idősebb korcsoportokban azonban megfordul, a 20–24 évesek és 25–29 évesek között az érettségizettek medián keresete már nagyobb, mint a szakiskolai végzettségűek keresete, és az érettségizettek előnye a 25–29 éves korcsoportban még nagyobb, mint a 20–24 évesek között. A 20–29 évesek között már csak csekély mértékben haladja meg a szakiskolai végzettségűek medián keresete az általános iskolai végzettségűek keresetét, ami azt mutatja, hogy már viszonylag rövid távon is elértéktelenedik a szakiskolai végzettség.

Medián bruttó havi keresetek iskolai végzettségi csoportok szerint, 16–19, 20–24 és 25–29 évesek, forint

Megjegyzés: D2.7. ábra a kötetben.